

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตของคนเรากว่านี้ต่างมีความเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนมากมายหลายประเภทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และสื่อมวลชนทั้งหลายไม่เพียงแต่จะให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังให้ประโยชน์ด้านการศึกษา ซึ่งหมายถึงการเล่าเรียนทางวิชาการตลอดจนถึงการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้รับความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของสังคมอีกด้วย (ภาวิตา สัมมาสดี, 2527) ดังนั้น จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนเราเป็นอย่างมาก จนถือว่าเป็นความต้องการอย่างหนึ่งของมนุษย์นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย (อนันต์ธนา อังกินันท์ และ เกื้อกุล คุปรัตน์, 2525)

สื่อมวลชนในที่นี้ หมายถึงสื่อที่ใช้ส่งสารจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไปยังผู้รับที่มีจำนวนมาก มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ข่าว ความรู้ ความคิดเห็น และความบันเทิง สื่อเหล่านั้นได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ เป็นต้น (ภาวิตา สัมมาสดี, 2527) ดังนั้น การนำเอาสื่อมวลชนมาใช้เพื่อการศึกษาจึงเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่พร้อมแล้วมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าที่สุด (โรจน์ คำพาทิ, 2523) ประกอบกับปัจจุบันสภาพทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะอิทธิพลความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ด้วยดี สื่อมวลชนจึงได้ก้าวเข้ามามีบทบาททางการศึกษาและพัฒนาประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (ลดาวัลย์ บัวเยี่ยม, 2527) ซึ่งในเรื่องนี้ วิลาส มณีวัต (อ้างถึงใน อนันต์ธนา อังกินันท์ และ เกื้อกุล คุปรัตน์, 2525) นักสื่อมวลชนและนักประชาสัมพันธ์ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง ได้กล่าวว่า

"...การศึกษามีได้จบอยู่ที่ประตูโรงเรียนหรือสิ้นสุดลงที่รั้วมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่ประชาชนยังต้องมีการศึกษาอยู่เสมอ คือ ศึกษาเพื่อที่จะให้เข้าใจสภาพของสังคมปัจจุบันรอบ ๆ ตัวเรา อาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนก็คือสื่อแห่งการศึกษาที่สำคัญที่สุดของประชาชนในสังคมปัจจุบัน"

นักวิชาการสาขาสังคมศาสตร์ได้วิเคราะห์และจำแนกหน้าที่ของการสื่อสารในสังคม โดยเรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้คือ 1) หน้าที่ด้านข่าวสาร 2) หน้าที่ด้านความเห็นหรือการชักจูง 3) หน้าที่ด้านการศึกษา และ 4) หน้าที่ด้านบันเทิง โดยทั่วไปแล้วจะไม่ได้แยกให้ชัดเจนลงไประหว่างการสื่อสารมวลชนกับการสื่อสารประเภทอื่น ความจริงแล้วการสื่อสารมวลชนก็คงเหมือนกับการสื่อสารทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบโครงสร้าง หน้าที่ หรือกระบวนการ ดังนั้น จึงพอที่จะอนุมานได้ว่า การสื่อสารมวลชนก็มีหน้าที่เช่นเดียวกับการสื่อสารทั่วไปนั่นเอง หน้าที่ทั้ง 4 ดังกล่าวอาจอธิบายได้ดังนี้คือ

1. หน้าที่ด้านข่าวสาร (Information Function) หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือสิ่งแวดลอมทั่วไปให้บุคคลอีกฝ่ายได้ทราบ ลักษณะของสารที่ส่งออกไปเป็นการบรรยายเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงแบบตรงไปตรงมา เพื่อให้ฝ่ายผู้รับสารสามารถรับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง หน้าที่ด้านข่าวสารของสื่อมวลชนทั้งหลายก็คือการเสนอข่าว ข่าวเป็นวัตถุประสงค์สำหรับสื่อมวลชนทุกประเภท หน้าที่สำคัญเบื้องต้นของสื่อมวลชนจึงได้แก่การเสนอข่าวนั่นเอง

2. หน้าที่ด้านความคิดเห็นหรือชักจูง (Opinion or Persuasion Function) เป็นหน้าที่ซึ่งตรงข้ามกับหน้าที่ด้านข่าวสารที่เน้นการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา หน้าที่ด้านความเห็นมุ่งให้คำอธิบายความหมายหรือเสนอความเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศคติ หรือพฤติกรรม หน้าที่ด้านความเห็นหรือชักจูงของสื่อมวลชนนั้นจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่าสื่อมวลชนเป็นผู้นำทางความคิดเห็นหรือช่วยเฝ้าประขามติเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคม

3. หน้าที่ด้านสาระความรู้หรือการศึกษา (Instruction or Education function) หน้าที่ด้านนี้คล้ายคลึงกันมากกับหน้าที่ด้านข่าวสาร เพราะต่างก็มุ่งเสนอข้อเท็จจริงหรือสาระเรื่องราวที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับสาร เพื่อประกอบการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน แต่มีข้อแตกต่างที่ว่าหน้าที่ด้านการศึกษาเน้นการสร้างบรรยากาศหรือกิจกรรมการเรียนรู้แก่ผู้รับสารด้วยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่รายการโทรทัศน์การศึกษา

4. หน้าที่ด้านบันเทิง (Entertainment Function) แม้หน้าที่ด้านข่าวสารความเห็น และสาระความรู้จะถือเป็นหน้าที่พื้นฐานสำคัญก็ตาม แต่สื่อมวลชนมักจะเสนอรายการที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่เพื่อการบันเทิง จนมีคำวิจารณ์ว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่มุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้รับสารมากกว่าจะเสนอข่าวสารและสาระความรู้อันเป็นประโยชน์ (บุญเลิศ ศุภติลภ, 2523)

สำหรับสื่อมวลชนทางด้านโทรทัศน์นั้น ปัจจุบันเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากและนับวันจะมีอิทธิพลต่อผู้ชมมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะวิวัฒนาการด้านเครื่องส่งที่มีกำลังสูงทำให้รัศมีการส่ง

ครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างไกล ประกอบกับในปัจจุบันเครื่องรับโทรทัศน์มีราคาไม่สูงนัก ทำให้ประชาชนได้หันมาหาสาระประโยชน์และความบันเทิงจากโทรทัศน์กันอย่างแพร่หลาย (มติชน, 2526) ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ จากรายงานผลการสำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชน (วิทยุและโทรทัศน์) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2527 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบอัตราครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ทั้งหมดในแต่ละภาคแล้วกรุงเทพมหานครมีอัตราครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์มากที่สุด คือประมาณร้อยละ 78.5 ของครัวเรือนทั้งหมดในกรุงเทพมหานคร และจากการสำรวจครั้งล่าสุด พ.ศ. 2531-2532 ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนโดยโครงการสำรวจแรงงาน สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในกรุงเทพมหานครมีเครื่องรับโทรทัศน์ 1,047,694 ครัวเรือน และจำนวนเครื่องรับมีถึง 1,265,075 เครื่อง ในขณะที่จำนวนครัวเรือนที่อ่านหนังสือพิมพ์มีเพียง 833,131 ครัวเรือนเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2527)

นอกจากนี้ สิ่งที่ทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากโทรทัศน์มีคุณสมบัติเด่นดังนี้คือ

1. สามารถสื่อสารไปยังคนจำนวนมากที่อยู่กระจัดกระจายกันในเวลาเดียวกัน ทั้งยังส่งสัญญาณไปได้ในระยะทางไกล ๆ ด้วยเวลาอันรวดเร็ว
2. สามารถให้ประสบการณ์แก่ผู้ชมได้มาก ให้ความรู้ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
3. มีคุณสมบัติของโสตทัศนูปกรณ์อย่างครบถ้วน คือสามารถให้ข่าวสารแก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยได้ยินทั้งเสียงและได้เห็นทั้งภาพ และภาพนั้นก็มีการเคลื่อนไหวเช่นเดียวกับภาพยนตร์ จึงสามารถสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมได้เป็นอย่างดี (อนันต์ธนา อังกินันท์ และ เกื้อกุล คุปรัตน์, 2525)

สำหรับประเภทของรายการโทรทัศน์ สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของรายการที่จัด ดังนี้คือ

1. รายการประเภทความรู้ (Educational Programs) เป็นรายการที่มุ่งเน้นในการให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้ชม มักมีความบันเทิงสอดแทรกอยู่เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้ติดตามรายการโดยตลอด รายการประเภทนี้มักจัดเพื่อบุคคลทั่ว ๆ ไปไม่ได้จำกัดผู้ชมเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งรายการประเภทนี้ เช่น รายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง รายการความรู้คือประทีป รายการแผ่นดินที่เดียว เป็นต้น
2. รายการเพื่อการสอน (Instructional Programs) เป็นรายการที่มีวัตถุประสงค์ในเรื่องการเรียนการสอนโดยตรงโดยยึดหลักสูตรการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา

เน้นเนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว มีการนำเสนอในหลายรูปแบบมุ่งให้ผู้ดูเฉพาะกลุ่ม เช่น รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาชีราชหรือมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น

3. รายการข่าว (News Programs) เป็นรายการที่เสนอเหตุการณ์ที่เพิ่งจะเกิดขึ้น ซึ่งอยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไป และมีผลกระทบต่อบุคคลในสังคม โดยการนำเสนอตามที่เป็นจริง ไม่มีการใส่ความคิดเห็นลงไป ได้แก่ รายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ทุกช่อง

4. รายการบันเทิง (Entertainment Programs) เป็นรายการที่เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลักใหญ่ เช่น รายการประเภทเกมโชว์ รายการเพลง ภาพยนตร์ละครโทรทัศน์ เป็นต้น

5. โฆษณา (Advertising Programs) รายการประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการโฆษณาชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือบริการ อาจเป็นสปอตโฆษณาสั้น ๆ ประมาณ 30 วินาที หรือแทรกอยู่ในระหว่างรายการบันเทิงก็ได้ (ณรงค์ สมพงษ์, 2530)

ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์เป็นแห่งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2485 คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวี ออกอากาศทางช่อง 4 ต่อมาเปลี่ยนเป็นสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2520 จนกระทั่งปัจจุบันนี้ในกรุงเทพฯ มีสถานีโทรทัศน์ 5 สถานี ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ซึ่งบริษัทบางกอกเอ็นเทอร์เทนเมนต์ จำกัด เข้าช่วงมาจาก อสมท. สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ของกองทัพบก สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ของบริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งเข้าช่วงมาจากกองทัพบก สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. และสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ของกรมประชาสัมพันธ์ (ณรงค์ สมพงษ์, 2530)

การจัดตั้งกิจการโทรทัศน์ขึ้นในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายกำหนดไว้ในขั้นแรกว่า เพื่อให้ข่าวสารความรู้ความบันเทิงแก่ประชาชน ดังนั้น การดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์จึงควรให้ความสำคัญแก่การเสนอข่าวเป็นอันดับแรก (สรนพลสิริ วิรยสิริ, 2530) อีกทั้งโทรทัศน์ยังเป็นสื่อมวลชนที่จัดอยู่ในฐานะที่ดีมากในการเสนอข่าวสาร เพราะโทรทัศน์เปรียบเสมือนวิทยุ หนังสือพิมพ์ และภาพยนตร์มารวมกัน คือ ได้ยินเสียงและส่งได้ไกลเหมือนวิทยุ มีลักษณะในการเสนอทั้งภาพและข่าวเหมือนกับหนังสือพิมพ์ ได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงเหมือนภาพยนตร์ นอกจากนี้ โทรทัศน์ยังมีความรวดเร็วในการเสนอข่าว โดยอาจเป็นลักษณะของการถ่ายทอดข่าวสดให้ได้เห็นเหตุการณ์จริง ๆ ของข่าว ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้การเสนอข่าวทางโทรทัศน์ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก และเกิดการเรียนรู้อิสระ (อนันต์ธนา อังกินันท์ และ เกื้อกุล คุปรัตน์, 2525)

ในอดีตที่ผ่านมาเมื่อมีการกล่าวถึงโทรทัศน์แล้ว หลายคนมักจะนึกถึงรายการบันเทิงหลายรูปแบบ (รวมประชาชาติ, 2529) ทำให้ดูเหมือนว่าโทรทัศน์จะไม่ได้ให้ประโยชน์มากนักกับคนที่ต้องการหาความรู้ผ่านทางโทรทัศน์ (บริจิตต์ สุวรรณประดิษฐ์, 2530) และคงมีคนเพียงส่วนน้อยที่จะนึกถึงรายการข่าวโทรทัศน์ ทั้งนี้เพราะรูปแบบการนำเสนอข่าวในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีลักษณะเป็นทางการมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาข่าวของตัวเองหรือผู้อ่านข่าวที่มีความเป็นทางการมาก และการนำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์หรือเสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชนนั้นยังมีน้อย ในขณะที่ข่าวทางวิทยุหรือหนังสือพิมพ์สามารถเสนอข่าวได้น่าตื่นเต้นเร้าความสนใจของประชาชนได้มากกว่าทั้ง ๆ ที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่ค่อนข้างได้เปรียบกว่าสื่อทั้งสองประเภทนั้น อย่างไรก็ตาม นับแต่ช่วงครึ่งปีหลังของ พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา สถานีโทรทัศน์ทุกช่องต่างก็แข่งขันกันปรับปรุงรายการข่าว โดยเริ่มจาก ดร. สมเกียรติ อ่อนวิมล เข้าไปปรับเปลี่ยนรูปแบบการเสนอข่าวของช่อง 9 อสมท. ลักษณะการรายงานข่าวที่ปรับปรุงใหม่ใช้รูปแบบสนทนากับผู้ชมมากกว่าการอ่านข่าวธรรมดา ปรากฏว่าได้รับความสนใจอย่างมาก และเป็นจุดกระตุ้นให้ผู้ชมหันมาชมรายการข่าวอย่างจริงจัง จึงทำให้ในปัจจุบันนี้พฤติกรรมการชมข่าวของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ทุกคนกระตือรือร้นในการรอดูข่าวว่าในแต่ละวันมีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้นมาบ้าง (รวมประชาชาติ, 2529)

เมื่อมีการสำรวจเกี่ยวกับความนิยมในการชมรายการโทรทัศน์ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ รายการข่าว รายการความรู้หรือสารคดี รายการความคิดเห็น รายการบันเทิง รายการเพื่อการศึกษา รายการธุรกิจและการโฆษณา ผลปรากฏว่า คราวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักรสนใจและติดตามรับชมรายการข่าวสูงที่สุด โดยเฉพาะรายการข่าวในประเทศและข่าวต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่ยืนยันความนิยมในการชมรายการข่าวก็คือ สถิติของช่วงเวลาที่มีคร่าวเรือนรับชมโทรทัศน์สูงสุด คือช่วงเวลา 20.00-22.00 น. ซึ่งประมาณร้อยละ 94 ของคร่าวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ได้เปิดชมในช่วงเวลาดังกล่าว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2527)

นอกจากโทรทัศน์จะเสนอความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนทั่วไปแล้ว ยังให้ประโยชน์ในด้านการศึกษามากด้วย ในต่างประเทศ วงการศึกษาได้ให้ความสนใจที่จะนำโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์นับแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยโทรทัศน์เริ่มเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นสื่อการศึกษามากขึ้น มีการใช้สื่อนี้ในการศึกษาทั้งระดับชาติ คือใช้กันทั่วประเทศ ตามนโยบายของรัฐบาล ในสถานศึกษาของประเทศที่กำลังพัฒนา ก็ได้มีการเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ และมองเห็นประโยชน์ในการให้ข่าวสาร และความรู้แก่ประชาชนทั่วไป

(วิจิตร ภัคศิริรัตน์, 2523) โดยการแพร่ภาพ ไม่เพียงเฉพาะด้านการออกอากาศของโทรทัศน์ในระบบวงจรเปิดเท่านั้น แต่รวมไปถึงระบบวงจรปิด การส่งสัญญาณตามสายเคเบิล และการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม นอกจากนี้ ยังมีการใช้วิดีโอเทปและวิดีโอดีสค์เพื่อช่วยในการแพร่ภาพด้วย ดังนั้นจึงทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างสะดวกสบาย และใช้กันอย่างแพร่หลายเช่นเดียวกับสื่อการสอนชนิดอื่น ๆ (Heinich and others, 1982 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2531)

เมื่อมีการนำโทรทัศน์มาใช้ในวงการศึกษาก็ทำให้เกิดคำว่าโทรทัศน์การศึกษาขึ้น ซึ่งตามความหมายของคำนี้ โทรทัศน์เป็นเพียง "สื่อหรือช่องทาง" เพื่อนำข้อมูลความรู้มายังผู้เรียน มิใช่เป็นตัวของ "การศึกษา" หรือบรรจุความรู้ไว้ในตัวเอง แต่เป็นการใช้โทรทัศน์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Wood and Wylie, 1974 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2531)

ในการใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษา สามารถจำแนกประเภทของการใช้ได้ 3 ประเภทคือ

1. เพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) เป็นการจัดรายการโทรทัศน์ขึ้นเพื่อการสอน เป็นอุปกรณ์การศึกษาในโรงเรียน โดยจัดให้สัมพันธ์สอดคล้องกับหลักสูตรประมวลการสอนและวิธีสอน เป็นบริการการศึกษาที่จัดส่งถึงผู้ใช้คือครู และหรือผู้เรียน รายการประเภทนี้ได้แก่ รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ รายการของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น
2. เพื่อศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education) เป็นการจัดรายการสำหรับกลุ่มผู้ชมที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ผู้เรียนจะเรียนโดยสมัครใจ ส่วนใหญ่มุ่งผลิตเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้การศึกษาทั้งที่เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาในระบบ และการศึกษาแบบกลุ่มสนใจเฉพาะเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ การพัฒนาชีวิต และสภาวะแวดล้อม รายการประเภทนี้ได้แก่ รายการเพื่อเกษตรกร เป็นต้น
3. เพื่อการศึกษาประชาชน (Informal Education) เป็นการจัดรายการที่มุ่งให้ข่าวสารความรู้ทั่วไปแก่ประชาชน โดยให้คำแนะนำและกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ในเรื่องของการอนามัย การทำมาหากิน การปกครอง และการเป็นพลเมืองดี รายการประเภทนี้ได้แก่ รายการแผ่นดินที่เดียว รายการตราชู้ชีวิต เป็นต้น (วิจิตร ภัคศิริรัตน์, 2523)

แนวความคิดสำคัญในการจัดรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษาก็คือ จะต้องจัดทำรายการให้มีคุณภาพ ให้ผู้ชมเป้าหมายตั้งใจและได้ประโยชน์ จำเป็นต้องทุ่มเททรัพยากรบุคคล อุปกรณ์ และงบประมาณในการจัดรายการให้รายการมีคุณภาพดี (วิจิตร ภัคศิริรัตน์, 2530)

จากจุดนี้เอง ทำให้เกิดความคิดว่า แม้รายการต่าง ๆ ไม่ได้จัดเตรียมเพื่อการสอนโดยตรง แต่ก็สามารถเพิ่มพูนความรู้ทางสติปัญญาและความเข้าใจความเป็นอยู่ได้ (กรมวิชาการ, 2518)

แม้ว่าครูบางคนจะเชื่อว่าโทรทัศน์เป็นคู่แข่งอันสำคัญในการทำการบ้านและการอ่านของนักเรียน เพราะเด็กเฝ้าอยู่กับจอโทรทัศน์มากเกินไปก็ตาม แต่ก็สามารถจะแก้ปัญหานี้ได้โดยการที่ครูน่าจะพยายามใช้รายการโทรทัศน์ให้มีความสัมพันธ์กับการเรียนในชั้นปกติ ครูควรส่งเสริมและแนะนำให้เด็กเลือกชมรายการที่เหมาะสม นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน (Brown and others, 1977) เพราะรายการโทรทัศน์อาจเป็นตัวปลุกฝังความคิดแนวทางอาชีพและจริยธรรมได้เหมือนกัน ในขณะที่ครูสามารถนำมาสร้างสรรค์จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็กได้ (Heinich et al, 1982)

รายการข่าวทางโทรทัศน์ก็เป็นรายการหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ดังสถิติการสำรวจที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงเป็นที่น่าสนใจว่าควรจะได้มีการนำเอา "ทรัพยากรที่มีอยู่พร้อมแล้ว" เช่น รายการข่าวทางโทรทัศน์ มาใช้ในการเรียนการสอนได้ โดยเฉพาะรายการข่าวซึ่งเป็นหน้าต่างเปิดไปสู่โลกกว้างและเป็นกระจกสะท้อนความเป็นไปของสังคมยุคสมัย เป็นขุมแห่งความรู้ และแหล่งรวมบันเทิงเรื่องราวของชีวิต เป็นสะพานเชื่อมโยงแนวความคิดและเป็นพลังผลักดันให้เกิดความก้าวหน้า อีกทั้ง ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล ยังได้กล่าวไว้ว่า "ทุกวันนี้ข่าวเป็นการศึกษานอกกระบบอย่างหนึ่ง แต่ก็ไม่ใช่วิชาการ เป็นการให้การศึกษ" (บริจิตต์ สุวรรณประดิษฐ์, 2530)

อนึ่ง ครูในฐานะบุคคลที่มีหน้าที่ในการสอน แต่ก่อนสอนครูจะต้องมีความรู้ ซึ่งลักษณะของครูที่ดีจะเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้ครูได้รับความรู้ใหม่ ๆ จะเป็นการช่วยส่งเสริมการสอนอันเป็นงานอาชีพโดยตรง การค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอจึงเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งของครู (กรมการฝึกหัดครู, 2520) แต่จากโครงการวิจัยการศึกษาความต้องการและความสามารถของครูที่จบจากคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในการจัดอันดับความต้องการให้ครูมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่าครูและครูใหญ่มีความต้องการให้ครูศึกษาค้นคว้าหาความรู้รอบตัวทั่วไป สูงเป็นอันดับที่ 2 แต่ในความเป็นจริงความสามารถของครูในข้อนี้กลับตกไปอยู่ในอันดับที่ 7 (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2525)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันข้อมูลดังกล่าวเกี่ยวกับครูอาจเปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่สื่อมวลชน มีบทบาทในสังคมขึ้นเรื่อย ๆ ครูอาจแสวงหาความรู้ได้หลายทางจากสื่อมวลชนหลายประเภท และ รายการข่าวทางโทรทัศน์ก็ช่วยให้ข่าวสารความรู้ที่ทันโลกทันเหตุการณ์ด้วยทางหนึ่ง อีกทั้งรายการ ข่าวในปัจจุบันมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีสาระประโยชน์และน่าสนใจขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา สถานีโทรทัศน์ทุกช่องมีการตื่นตัวและแข่งขันกันในการนำเสนอข่าว จนอาจพูดได้ว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการชมข่าวของประชาชนเกิดขึ้น ทุกคนมีความกระตือรือร้นในการชมข่าว และในฐานะที่ครูเป็นผู้หนึ่งที่จะเป็นสื่อกลางในการนำความรู้ไปสู่เด็ก ก็น่าที่จะให้ความสนใจในรายการข่าว เพื่อจะได้มีความรู้กว้างขวางในเหตุการณ์บ้านเมือง ซึ่งรายการข่าวก็สามารถสนองตอบในการให้ความรู้เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี จากมูลเหตุนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่า ครูได้ให้ความสนใจกับการชมข่าวโทรทัศน์มากน้อยเพียงใด และครูสามารถนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนในรูปแบบใดบ้าง และระดับความสนใจในการชมข่าวและการนำไปใช้ในการสอนนั้น เป็นอย่างไร ประกอบกับที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษานำเอาข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนมาก่อน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า รายการข่าวเป็นรายการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเพิ่มพูนความรู้ของครู และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งอาจนำไปใช้ได้โดยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนมีข้อมูลความรู้ที่ทันโลกทันเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสนใจในการชมและการนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร

คำถามในการวิจัย

1. ครูมีระดับความสนใจในการชมข่าวโทรทัศน์มากน้อยเพียงใด
2. ครูแต่ละกลุ่มวิชามีความสนใจในการชมข่าวโทรทัศน์แตกต่างกันหรือไม่
3. ครูมีการนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนมากน้อยเพียงใด
4. ครูแต่ละกลุ่มวิชามีการนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนแตกต่างกันหรือไม่
5. ครูมีการนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการสอนในรูปแบบอย่างไรบ้าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะรายการข่าวทางโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 และช่อง 11 ที่เสนอข่าวทุกช่วงเวลาเป็นประจำทุกวัน ซึ่งรวมถึงข่าวทุกประเภทในรายการและรายการประกอบข่าวด้วย
2. กลุ่มประชากรในการวิจัย ได้แก่ ครูที่สอนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งครูออกตามกลุ่มวิชาที่สอน ซึ่งในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี 2524 ได้แบ่งไว้ดังนี้ คือ กลุ่มภาษา กลุ่มสังคมศึกษา กลุ่มคณิตศาสตร์/วิทยาศาสตร์ กลุ่มพลานามัย กลุ่มศิลปกรรม และกลุ่มพื้นฐานวิชาอาชีพ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความสนใจ หมายถึง การได้ติดตามชมและฟังข่าวโทรทัศน์
2. การนำไปใช้ หมายถึง การนำเอาข่าวสารความรู้ที่ได้จากการชมรายการข่าวโทรทัศน์ไปใช้สอนในชั้นเรียนด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ
3. ข่าวโทรทัศน์ หมายถึง รายการที่จัดและผลิตขึ้นโดยใช้รูปแบบของการประกาศอ่านคำบรรยาย และการรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ หลากหลายกันไป การนำเสนอด้วยวิธีเหล่านั้นอาจทำได้ด้วยภาพทั้งหมด หรือบางส่วน หรือปราศจากภาพเหตุการณ์ที่เป็นข่าวก็ได้ ในการรายงานข่าวจะเสนอเนื้อหาสาระและรายละเอียดของเหตุการณ์ในข่าวนั้นให้เกิดความกระชับชัดเจน และได้ใจความภายในระยะเวลาการนำเสนอที่เหมาะสม

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่สนใจในการชมข่าวโทรทัศน์ ตีความว่าไม่ชมข่าวโทรทัศน์และไม่มีการนำไปใช้ในการสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความสนใจของครูที่มีต่อข่าวโทรทัศน์ และการนำข่าวโทรทัศน์ไปใช้ในการเรียนการสอนในรูปแบบวิธีการต่าง ๆ กัน
2. เพื่อเป็นการชี้แนะให้ครูได้แสวงหาความรู้จากข่าวโทรทัศน์มากขึ้น และสนใจที่จะนำเอารายการข่าวโทรทัศน์ที่ไม่ได้ผลิตขึ้นเพื่อการเรียนการสอนโดยตรงมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอน
3. เพื่อเป็นแนวทางให้ครูได้แสวงหาความรู้จากรายการโทรทัศน์อื่นๆ และสนใจที่จะนำเอารายการข่าวโทรทัศน์ที่ไม่ได้ผลิตขึ้นเพื่อการเรียนการสอนโดยตรงมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย